

УДК 389.121

ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Д.І. Поліщук,

Луганський обласний центр зайнятості

Постановка проблеми. Функціонування мережі ВНЗ є одним з головних чинників формування освітнього потенціалу національної економіки, оскільки саме вища школа здійснює підготовку кадрів, генерує технічні новації та нові знання. Однак на сьогодні значна частка кваліфікованих фахівців, які отримали вищий освітній рівень – спеціаліста або магістра, залишаються незатребуваними на ринку праці через диспропорції попиту та пропозиції спеціальностей та напрямів підготовки на ринку освітніх послуг. Збалансованість ринкових тенденцій на ринках праці та освітніх послуг необхідно визначити важливим напрямом формування освітнього потенціалу національної економіки, що супроводжується одночасним зниженням молодіжного безробіття та інтенсифікацією кадрового забезпечення суспільного виробництва. Серед актуальних засобів досягнення такого збалансованого стану слід виокремити профорієнтацію, що є комплексом попереджуючих та корегуючих дій з подолання зазначених диспропорцій. Профорієнтаційну роботу варто активніше спрямувати на студентів ВНЗ, розширивши об'єктне коло профорієнтації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню означених питань присвячено праці Н.Є. Циганюк, О.В. Кир'янової, Н.А. Букало, Г.П. Суркової, О.Ю. Бобало, О.А. Амбражей [1–6]. Зокрема, досліджено особливості співвідношення тенденцій сучасного стану ринків праці та освітніх послуг [6], деякі аспекти профорієнтаційної роботи ВНЗ [1, 4, 5], забезпечення зайнятості випускників [2, 3]. Утім, поза увагою дослідників лишилися питання дослідження профорієнтаційної роботи в ВНЗ як чинника поліпшення освітнього потенціалу національної економіки на засадах підвищення рівня працевлаштування випускників.

Мета статті – аналіз профорієнтації як чинника підвищення освітнього потенціалу національної економіки.

Професійна орієнтація це комплекс заходів, спрямованих на розширення уявлень про види трудової діяльності та вимоги до працівників різних спеціальностей. Дізнаючись про професії, людина починає розуміти їх зміст, структуру, кінцеве призначення і може перевірити, які із занять, що її цікавлять, найповніше відповідають її здібностям.

У сучасному суспільстві актуальність питань професійної орієнтації на етапі здобуття вищої освіти зумовлена такими чинниками:

програма середньої школи не дає розуміння про розвиток науки і практики з усіх спеціальностей;

дедалі більше охоплення населення вищою освітою і сприй-

Наведено результати аналізу профорієнтації як чинника підвищення освітнього потенціалу національної економіки. Обґрунтовано актуальність профорієнтації на етапі навчання у ВНЗ. Сформульовано ключові напрями з підвищення ефективності профорієнтаційної роботи в аспекті економічного розвитку.

Ключові слова: профорієнтація, економічний розвиток, національна економіка, ВНЗ, кваліфіковані фахівці.

няття її як соціального блага призводять до зміни статусу освіти у ВНЗ з професійного на загальне;

- диверсифікація спеціальностей і індивідуалізація технологій ведення бізнесу унеможливають підготовку готових фахівців для робочих місць;

- скорочення народжуваності, що як наслідок призводить до зниження вступного конкурсу до ВНЗ, підсилює значущість інших параметрів вибору навчального закладу окрім конкурсу, зокрема перспектив працевлаштування. А сприяння працевлаштуванню, в свою чергу, є одним з аспектів роботи з професійної орієнтації;

- зростає частка випускників ВНЗ, що працюють не за спеціальністю.

Завдання профорієнтації, як суспільно важливої діяльності у сфері управління зайнятстю населення, полягає в подоланні суперечності між потребами суспільства в збалансованій структурі кадрів і неадекватним цьому суб'єктивним професійним намаганням молоді. Тобто, за своїм призначенням профорієнтація має сприяти оптимізації розподілу ресурсів конкретних осіб та суспільства.

Щорічно вітчизняні ВНЗ випускають тисячі молодих фахівців. Параметри їх працевлаштування (час пошуку, характеристики робочих місць, рівень оплати праці, ступінь професійно-кваліфікаційної відповідності) багато в чому визначають актуальні параметри ринку праці. Оскільки багато випускників працюють не за фахом, з отриманих знань використовуються найбільш універсальні.

З іншого боку, як наголошувалося на Всесвітній конференції ЮНЕСКО з вищої освіти (Париж, 5 – 9 жовтня 1998 р.), головне завдання вищої освіти – забезпечити підготовку фахівців на тривалу перспективу, а не лише задовольняти найближчі потреби ринку праці; вища освіта має забезпечити розвиток особи і внесок кожної людини в соціальний і економічний розвиток шляхом виховання цивільної відповідальності і підготовки протягом всього життя [6].

Позиція європейської освіти, з одного боку, пом'якшує вимоги до суворості структурної відповідності здобутої освіти потребам економіки, але, з іншого, вимагає від освітніх установ готувати гармонійну особу з нестандартним мисленням, яка здатна до

ситуативного вибору професійної і життєвої траєкторії, адекватної потребам суспільства. Такого роду завдання видається достатньо складним.

Той факт, що багато випускників ВНЗ на момент закінчення навчання не знають куди підуть працювати, свідчить про те, що на сьогодні система професійної орієнтації у ВНЗ не діє або діє недостатньо ефективно. Особливо гостро постає питання про деградацію цінності праці як змістовної діяльності, способу самореалізації особистості. З погляду психології, правильний вибір спеціальності дозволить багатьом уникнути професійних і особистісних криз, найповніше реалізувати індивідуальний потенціал, а з погляду економіки – знизити показники фрикційного безробіття, пов'язаного з пошуком відповідної уподобанням, кваліфікації та особистим вимогам роботи, удосконалити професійно-кваліфікаційну структуру зайнятості, підвищити продуктивність праці.

Окрім вибору професії, профорієнтація покликана готувати людину до адаптивності поведінки на ринку праці, водночас у деяких регіонах частка випускників у складі зареєстрованих безробітних сягає третини. Практика минулих років свідчить, що кожен десятий випускник ВНЗ направляється службою зайнятості на перенавчання, після чого більше 90% молодих людей працевлаштовуються протягом двох місяців [2].

Теоретично значущість професійної орієнтації у ВНЗ може бути інтерпретована як з погляду концепцій людського капіталу, інформаційної асиметрії, так і теорій соціального капіталу і освітніх сигналів. Теорія професійної орієнтації як цілісна система знань ще й досі перебуває в процесі становлення, хоча на практиці розроблено і використовується безліч методів професійного інформування, професійного консультування та інших складових профорієнтації. Основним об'єктом профорієнтації є школярі середніх і старших класів, тому значна частина інструментарію розрахована на роботу з цією групою. В той же час, розробляючи методологію профорієнтаційних занять зі студентами ВНЗ, необхідно зважати на те, що вони вже зробили попередній професійний вибір (мінімум на 5 років) і

потребують сприяння в питаннях подальшого професійного самовизначення, формування готовності до роботи за наймом, працевлаштування, планування кар'єри та ін. Зокрема, на етапі здобуття вищої освіти можна розглядати вибір, принаймні, з трьох альтернатив у межах отримуваної професії – орієнтація на подальшу роботу в реальному секторі економіки, дослідницьку або педагогічну діяльність.

Роботу з професійної орієнтації доцільно проводити саме у ВНЗ, оскільки студенти в період навчання рідко вдаються до послуг зовнішніх суб'єктів професійної орієнтації. За результатами соціологічних опитувань, близько 80% студентів, переважно 1–3 курсів, відчують потребу в сприянні пошуку першого робочого місця, оскільки вони слабо інформовані про правові, психологічні, технологічні аспекти пошуку роботи. Відсутність, наприклад, знань про кон'юнктуру ринку праці, прикладний зміст спеціальностей знижує можливості молоді конкурувати на ринку.

Завдання роботи з профорієнтації у ВНЗ – допомогти зробити індивідуальний вибір спеціалізацій та професійних областей у рамках даного напрямку підготовки, сприяти придбанню конкурентних переваг для подальшої діяльності.

Система роботи з професійної орієнтації за прийнятою класифікацією включає діяльність з таких напрямів:

професійна інформація – про професії, їх значення для економіки, потребу в кадрах, умови праці, вимоги до психофізичних якостей, способи їх отримання, оплати

праці, основні трудові і виробничі категорії, а також формування в учнів відповідальності, професійної честі і гідності;

професійна консультація – виявлення інтересів і здібностей особи до професії і спеціалізації, надання індивідуальної допомоги у виборі професії з боку фахівців;

професійний підбір – надання людині рекомендацій про можливі напрями професійної діяльності, що найбільше відповідають її психологічним, психофізіологічним, фізіологічним особливостям, на основі результатів психологічної, психофізіологічної і медичної діагностики;

професійний відбір – визначення ступеня професійної придатності людини до конкретної професії відповідно до нормативних вимог;

соціально-професійна адаптація – комплекс заходів, що сприяє професійному становленню працівника, формуванню у нього відповідних соціальних і професійних якостей, установок і потреб до активної творчої праці, досягнення вищого рівня професіоналізму. Стосовно молодих фахівців – комплекс заходів, спрямованих на пом'якшення переходу молодого фахівця до практичної роботи.

Висновки. У сучасних умовах підвищення рівня зайнятості молоді та випускників ВНЗ слід визначати не лише як соціальну мету, а й як значний чинник освітнього та кадрового потенціалу національної економічної системи. Важливою умовою забезпечення цього є ефективна профорієнтація, яка має супроводжувати молодь починаючи з шкільного віку до безпосереднього працевлаштування за фахом після закінчення ВНЗ.

Література

1. Циганюк Н.Є. Зарубіжний досвід співпраці вищих навчальних закладів та виробничих підприємств регіону у сфері логістики // Економічний простір. – 2010. – №37. – С. 79 – 83.
2. Кир'янова О.В. Формування системи сприяння вищим навчальним закладом зайнятості випускників: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.07 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика». – К., 2009. – 22 с.
3. Букало Н.А. Фактори формування та задоволення потреб споживачів у послугах вищої освіти // Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – 2010. – Вип. 7 (26). – Ч. 1. – С. 72 – 79.
4. Суркова Г.П. Стан та напрями поліпшення підготовки фахівців з вищою освітою // Наукові праці КНТУ. – 2010. – Вип. 17 – С. 88 – 92.
5. Бобало О.Ю. Маркетинг у функціонуванні вищих навчальних закладів // Науковий вісник НЛТУ. – 2010. – Вип. 20.2. – С. 291 – 295.
6. Амбражей О.А. Особливості ринків праці й освітніх послуг в умовах глобалізації // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2010. – Вип. II (38). – С. 335 – 339.

Д.И. Полищук

ПРОФОРИЕНТАЦИЯ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПОТЕНЦИАЛА НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Приведены результаты анализа профориентации как фактора повышения образовательного потенциала национальной экономики. Обоснована актуальность профориентации на этапе обучения в вузе. Сформулированы ключевые направления повышения эффективности профориентационной работы в аспекте экономического развития.

УДК 338:001.895

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПОБУДОВИ ІННОВАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ КЛАСТЕРІВ

А.В. Ямчук,

Український інститут науково-технічної і економічної
інформації

Доведено необхідність створення в Україні діючого механізму просування результатів наукових розробок на ринок інновацій шляхом побудови інноваційно-інформаційних кластерів. Запропоновано структурно-функціональні схеми між-регіонального та міждержавного інформаційних кластерів.

Ключові слова: інновації, інноваційно-інформаційні кластери, трансфер технологій, комерціалізація.

Постановка проблеми. Народження і бурхливе зростання популярності концепції регіональних інноваційних систем на основі кластерів у 80–90 роках ХХ ст. значною мірою стали наслідком зростання конкурентної боротьби на світових ринках. На той час недоліки традиційних регіональних моделей економічного розвитку змусили учасників ринку шукати нові методи організації виробничих відносин, перш за все на регіональному рівні.

Історичне виникнення поняття «кластер» пов'язане з глибинними процесами, що відбуваються при переході суспільства з індустріального на постіндустріальний шлях розвитку. Слово «кластер» походить від англ. cluster – гроно, купа, рій, скупчення. Ідея кластерів як засіб забезпечення конкурентоспроможності економічного розвитку регіонів отримала широкий розвиток у останні два десятиліття практично в усьому світі, включаючи країни Східної Європи, Південної Америки, Африки, Океанії, Євросоюзу і США. Теоретичні основи кластерів були закладені наприкінці ХІХ ст. А. Маршаллом, а термін «кластер» введено в ужиток професором Гарвардської школи Майклом Портером у 80-ті роки ХХ ст. [1, 2]. За його словами, кластер є організаційною формою консолідації зусиль зацікавлених сторін, спрямованих на досягнення конкурентних переваг, за умов становлення постіндустріальної економіки. М. Портер вважає, що в сучасній економіці, особливо в умовах глобалізації, традиційний галузевий поділ втрачає свою актуальність. На перше місце виходять кластери як системи соціально-економічних взаємозв'язків [3].

Європейська кластеризація активізувалась у 1968 р., коли в рамках ЄС було створено Генеральний Директорат з регіональної політики. У 1975 р. був сформований Європейський фонд регіонального розвитку, а в 1988 р. Європарламентом була прийнята Хартія регіоналізму і почала функціонувати Рада регіональних та місцевих об'єднань. Наступними важливими